

پیام امام

امیر المؤمنین علیه السلام

شرح تازه و جامعی بر نهج البلاغه

جلد دوازدهم

(گفتار حکیمانه)

۱۲۰-۱

آیه الله العظمی مکارم شیرازی

با همکاری: جمعی از فضلا و دانشمندان

فهرست نویسی پیش از انتشار: توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب علیه السلام.

مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵ -

پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام: شرح تازه و جامعی بر نهج البلاغه / مکارم شیرازی؛ با همکاری جمعی از فضلا و دانشمندان. - قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع) - ۱۳۹۰.

ISBN: 978-964-533-044-1

ج. (دوره)

ISBN: 978-964-533-143-4

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه.

ج. ۱۲ (چاپ اول: ۱۳۹۰)

۱. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - نهج البلاغه - نقد و تفسیر. ۲. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - گفتار حکیمانه. ۳. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - کلمات قصار. الف. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. ب. عنوان. ج. عنوان: نهج البلاغه. شرح. د. عنوان: شرح تازه و جامعی بر نهج البلاغه.

۲۹۷/۹۵۱۵

BP۳۸۰۴۲۲/م۷

با همکاری دانشمندان محترم حجج اسلام آقایان:

محمدرضا آشتیانی - محمدجواد ارسطا - سعید داودی - احمد قدسی

و سید عبدالمهدی توکل

ناشر برتر

نوزدهمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران

پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام / ج ۱۲

تألیف: آیه الله العظمی مکارم شیرازی و همکاران

تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

صفحه و قطع: ۷۲۰ صفحه / وزیری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰

چاپخانه: سلیمانزاده

ناشر: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۱۴۳-۴

قم - ابتدای خیابان شهدا - کوی آمار (۲۲) - پلاک ۱۵

تلفن: ۷۷۳۲۴۷۸ - دورنگار: ۷۸۴۰۰۹۹

www.imamali.pub.ir

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۷	کلمات قصار در یک نگاه
۲۱	گفتار حکیمانه ۱
۲۳	شرح و تفسیر: بهترین روش در فتنه‌ها
۲۹	گفتار حکیمانه ۲
۳۱	شرح و تفسیر: از این کارها پرهیز
۳۵	گفتار حکیمانه ۳
۳۷	شرح و تفسیر: چهار نقطه ضعف
۴۳	گفتار حکیمانه ۴
۴۵	شرح و تفسیر: قوی و صبور باش
۵۱	گفتار حکیمانه ۵
۵۳	شرح و تفسیر: علم و ادب و تفکر
۵۷	گفتار حکیمانه ۶
۵۹	شرح و تفسیر: حفظ اسرار و حسن رفتار
۶۵	گفتار حکیمانه ۷
۶۷	شرح و تفسیر: آثار صدقه
۷۱	گفتار حکیمانه ۸
۷۳	شرح و تفسیر: شگفتی‌های انسان

۷۹	گفتار حکیمانه ۹
۸۱	شرح و تفسیر: اقبال و ادبار دنیا
۸۳	گفتار حکیمانه ۱۰
۸۵	شرح و تفسیر: روش معاشرت با مردم
۸۷	گفتار حکیمانه ۱۱
۸۹	شرح و تفسیر: شکر قدرت
۹۳	گفتار حکیمانه ۱۲
۹۵	شرح و تفسیر: ناتوان ترین مردم
۹۹	گفتار حکیمانه ۱۳
۱۰۱	شرح و تفسیر: راه تداوم نعمت ها
۱۰۵	گفتار حکیمانه ۱۴
۱۰۷	شرح و تفسیر: نتیجه بی مهری بستگان
۱۰۹	گفتار حکیمانه ۱۵
۱۱۱	شرح و تفسیر: سرزنش گرفتاران چرا؟
۱۱۳	گفتار حکیمانه ۱۶
۱۱۵	شرح و تفسیر: پیشی گرفتن تقدیر و تدبیر
۱۱۷	گفتار حکیمانه ۱۷
۱۱۹	شرح و تفسیر: تغییر حکم یا تغییر شرایط
۱۲۳	گفتار حکیمانه ۱۸
۱۲۵	شرح و تفسیر: بی طرف های منفی
۱۲۷	گفتار حکیمانه ۱۹
۱۲۹	شرح و تفسیر: نتیجه تسلیم در برابر آرزوها
۱۳۱	گفتار حکیمانه ۲۰

۱۳۵	گفتار حکیمانه ۲۱
۱۳۷	شرح و تفسیر: نتیجه ترس و کم‌رویی
۱۴۱	گفتار حکیمانه ۲۲
۱۴۳	شرح و تفسیر: اگر حق ما را بگیرند
۱۴۵	گفتار حکیمانه ۲۳
۱۴۷	شرح و تفسیر: مرد عمل باش!
۱۵۱	گفتار حکیمانه ۲۴
۱۵۳	شرح و تفسیر: کفاره گناهان بزرگ
۱۵۷	گفتار حکیمانه ۲۵
۱۵۹	شرح و تفسیر: از مهلت الهی بترس
۱۶۳	گفتار حکیمانه ۲۶
۱۶۵	شرح و تفسیر: برای همیشه پنهان نمی ماند
۱۶۹	گفتار حکیمانه ۲۷
۱۷۱	شرح و تفسیر: مدارا کردن با بیماری
۱۷۳	گفتار حکیمانه ۲۸
۱۷۵	شرح و تفسیر: برترین زهد
۱۷۹	گفتار حکیمانه ۲۹
۱۸۱	شرح و تفسیر: ملاقات سریع!
۱۸۵	گفتار حکیمانه ۳۰
۱۸۷	شرح و تفسیر: از پرده پوشی خداوند مغرور مباش
۱۸۹	گفتار حکیمانه ۳۱
۱۸۹	بخش اول
۱۹۳	شرح و تفسیر: ارکان ایمان
۱۹۵	پایه اول ایمان: صبر

۱۹۷	پایه دوم ایمان: یقین.....
۱۹۸	پایه سوم ایمان: عدل.....
۲۰۲	پایه چهارم ایمان: جهاد.....
۲۰۴	نکته: اصول موفقیت در کارها.....
۲۰۷	بخش دوم.....
۲۰۹	شرح و تفسیر: ارکان کفر و شک.....
۲۱۴	شاخه‌های شک.....
۲۱۸	نکته: ارکان نفاق.....
۲۱۹	گفتار حکیمانه ۲۲.....
۲۲۱	شرح و تفسیر: بهتر از خوب و بدتر از بد.....
۲۲۳	گفتار حکیمانه ۳۳.....
۲۲۵	شرح و تفسیر: افراط و تفریط ممنوع.....
۲۲۹	گفتار حکیمانه ۳۴.....
۲۳۱	شرح و تفسیر: برترین غنا.....
۲۳۳	گفتار حکیمانه ۳۵.....
۲۳۵	شرح و تفسیر: اثر نسبت‌های ناروا.....
۲۳۹	گفتار حکیمانه ۳۶.....
۲۴۱	شرح و تفسیر: آرزوهای طولانی و سوء عمل.....
۲۴۵	گفتار حکیمانه ۳۷.....
۲۴۷	شرح و تفسیر: تشریفات زشت و زیان‌آور.....
۲۴۹	نکته: روایت «نصر بن مزاحم».....
۲۵۱	گفتار حکیمانه ۳۸.....
۲۵۳	شرح و تفسیر: چهار نکته سرنوشت‌ساز.....

۲۶۳	گفتار حکیمانه ۳۹
۲۶۵	شرح و تفسیر: مستحبات بی ارزش
۲۶۷	گفتار حکیمانه ۴۰
۲۶۹	شرح و تفسیر: فرق جایگاه زبان عاقل و احمق
۲۷۱	گفتار حکیمانه ۴۱
۲۷۳	شرح و تفسیر: باز هم فرق عاقل و احمق
۲۷۴	نکته: مفهوم واقعی عقل و حمق
۲۷۷	گفتار حکیمانه ۴۲
۲۷۹	شرح و تفسیر: بیماری و ریزش گناهان
۲۸۳	نکته: یک داستان آموزنده
۲۸۵	گفتار حکیمانه ۴۳
۲۸۷	شرح و تفسیر: مجاهدی وارسته
۲۸۹	خباب بن ارت که بود؟
۲۹۱	گفتار حکیمانه ۴۴
۲۹۳	شرح و تفسیر: خوشا به حال چنین کسان
۲۹۷	گفتار حکیمانه ۴۵
۲۹۹	شرح و تفسیر: دوستان و دشمنان واقعی من
۳۰۳	گفتار حکیمانه ۴۶
۳۰۵	شرح و تفسیر: بلای عجب
۳۰۷	گفتار حکیمانه ۴۷
۳۰۹	شرح و تفسیر: چهار فضیلت مهم اخلاقی
۳۱۳	گفتار حکیمانه ۴۸
۳۱۵	شرح و تفسیر: راه پیروزی

۳۱۹	گفتار حکیمانه ۴۹
۳۲۱	شرح و تفسیر: حمله‌های خطرناک
۳۲۳	گفتار حکیمانه ۵۰
۳۲۵	شرح و تفسیر: راه تسخیر دل‌ها
۳۲۷	گفتار حکیمانه ۵۱
۳۲۹	شرح و تفسیر: عیوب پنهان
۳۳۱	گفتار حکیمانه ۵۲
۳۳۳	شرح و تفسیر: رابطه عفو و قدرت
۳۳۷	گفتار حکیمانه ۵۳
۳۳۹	شرح و تفسیر: سخاوت واقعی
۳۴۱	گفتار حکیمانه ۵۴
۳۴۳	شرح و تفسیر: چهار جمله پر بار
۳۴۷	گفتار حکیمانه ۵۵
۳۴۹	شرح و تفسیر: دو شاخه مهم صبر
۳۵۱	گفتار حکیمانه ۵۶
۳۵۳	شرح و تفسیر: دامنه غنا و فقر
۳۵۵	گفتار حکیمانه ۵۷
۳۵۷	شرح و تفسیر: سرمایه بی پایان
۳۵۹	گفتار حکیمانه ۵۸
۳۶۱	شرح و تفسیر: ریشه اصلی شهوات
۳۶۵	گفتار حکیمانه ۵۹
۳۶۷	شرح و تفسیر: هشدار که بشارت است!
۳۶۹	گفتار حکیمانه ۶۰
۳۷۱	شرح و تفسیر: خطرات زبان

۳۷۳	گفتار حکیمانه ۶۱
۳۷۵	شرح و تفسیر: گزیدن شیرین!
۳۷۷	گفتار حکیمانه ۶۲
۳۷۹	شرح و تفسیر: پاداش برتر
۳۸۳	گفتار حکیمانه ۶۳
۳۸۵	شرح و تفسیر: نقش شفاعت کننده
۳۸۷	گفتار حکیمانه ۶۴
۳۸۹	شرح و تفسیر: سوارانی در خواب!
۳۹۱	گفتار حکیمانه ۶۵
۳۹۳	شرح و تفسیر: غربت واقعی
۳۹۵	گفتار حکیمانه ۶۶
۳۹۷	شرح و تفسیر: طلب از نااهل
۴۰۱	گفتار حکیمانه ۶۷
۴۰۳	شرح و تفسیر: بخشش کم
۴۰۷	گفتار حکیمانه ۶۸
۴۰۹	شرح و تفسیر: زینت فقر و غنا
۴۱۳	گفتار حکیمانه ۶۹
۴۱۵	شرح و تفسیر: نگران مباش
۴۱۷	گفتار حکیمانه ۷۰
۴۱۹	شرح و تفسیر: افراط و تفریط نشانه جهل است
۴۲۳	گفتار حکیمانه ۷۱
۴۲۵	شرح و تفسیر: نشانه کمال عقل
۴۲۷	گفتار حکیمانه ۷۲
۴۲۹	شرح و تفسیر: بیداد روزگار

۴۳۵	گفتار حکیمانه ۷۳
۴۳۷	شرح و تفسیر: روش تعلیم و تربیت
۴۴۱	گفتار حکیمانه ۷۴
۴۴۳	شرح و تفسیر: هر نفسی گامی است!
۴۴۵	گفتار حکیمانه ۷۵
۴۴۷	شرح و تفسیر: همه معدودها محدودند!
۴۴۹	گفتار حکیمانه ۷۶
۴۵۱	شرح و تفسیر: سالی که نکوست...
۴۵۳	گفتار حکیمانه ۷۷
۴۵۵	شرح و تفسیر: برو این دام بر مرغ دگر نه!
۴۵۹	نکته‌ها
۴۵۹	۱. دنیای مذموم و ممدوح
۴۵۹	۲. نکته شگفت‌انگیز!
۴۶۱	گفتار حکیمانه ۷۸
۴۶۳	شرح و تفسیر: دلایل بطلان مکتب جبر
۴۷۰	نکته‌ها:
۴۷۰	۱. جبر و اختیار
۴۷۲	۲. آیا اختیار انسان با توحید مخالف است؟
۴۷۳	۳. قضا و قدر در آثار اسلامی
۴۷۵	گفتار حکیمانه ۷۹
۴۷۷	شرح و تفسیر: دانش را هر جا بیابی فرا گیر!
۴۷۹	گفتار حکیمانه ۸۰
۴۸۱	شرح و تفسیر: دانش گمشده مؤمن است

۴۸۳	گفتار حکیمانه ۸۱
۴۸۵	شرح و تفسیر: معیار ارزش انسان
۴۸۹	گفتار حکیمانه ۸۲
۴۹۱	شرح و تفسیر: پنج اصل مهم
۴۹۷	گفتار حکیمانه ۸۳
۴۹۹	شرح و تفسیر: دوگانگی و غلو
۵۰۱	گفتار حکیمانه ۸۴
۵۰۳	شرح و تفسیر: نسل پر بار
۵۰۵	گفتار حکیمانه ۸۵
۵۰۷	شرح و تفسیر: خطرات ترک «نمی دانم»
۵۰۹	گفتار حکیمانه ۸۶
۵۱۱	شرح و تفسیر: اهمیت رأی پیر
۵۱۳	گفتار حکیمانه ۸۷
۵۱۵	شرح و تفسیر: نومیدی چرا؟
۵۱۷	گفتار حکیمانه ۸۸
۵۱۹	شرح و تفسیر: دو امان از عذاب الهی
۵۲۳	گفتار حکیمانه ۸۹
۵۲۵	شرح و تفسیر: راه اصلاح و به سامان رسیدن امور
۵۲۹	گفتار حکیمانه ۹۰
۵۳۱	شرح و تفسیر: فقیه کامل
۵۳۲	نکته: دو بال خوف و رجا
۵۳۵	گفتار حکیمانه ۹۱
۵۳۷	شرح و تفسیر: راه رفع خستگی روح

۵۳۹	گفتار حکیمانه ۹۲
۵۴۱	شرح و تفسیر: بهترین و بدترین نوع علم
۵۴۵	گفتار حکیمانه ۹۳
۵۴۷	شرح و تفسیر: فلسفه امتحان الهی
۵۴۹	نکته‌ها
۵۴۹	۱. جهان میدان آزمایش
۵۵۱	۲. معیار پاداش و کیفر؟
۵۵۳	گفتار حکیمانه ۹۴
۵۵۵	شرح و تفسیر: خیر در چیست؟
۵۵۹	گفتار حکیمانه ۹۵
۵۶۱	شرح و تفسیر: ارزش تقوی
۵۶۳	گفتار حکیمانه ۹۶
۵۶۵	شرح و تفسیر: دوست و دشمن پیامبر (ص)
۵۶۷	نکته: معیار ارزش در اسلام و قرآن
۵۶۹	گفتار حکیمانه ۹۷
۵۷۱	شرح و تفسیر: عمل بی ارزش
۵۷۳	نکته: خوارج کیانند؟
۵۷۷	گفتار حکیمانه ۹۸
۵۷۹	شرح و تفسیر: تنها روایت کردن کافی نیست
۵۸۱	گفتار حکیمانه ۹۹
۵۸۳	شرح و تفسیر: تفسیر دلپذیر اِنَّا لِلّٰهِ و...
۵۸۵	گفتار حکیمانه ۱۰۰
۵۸۷	شرح و تفسیر: در برابر مداحان

۵۹۱	گفتار حکیمانه ۱۰۱
۵۹۳	شرح و تفسیر: سه شرط خدمت به مردم
۵۹۷	گفتار حکیمانه ۱۰۲
۵۹۹	شرح و تفسیر: پیش‌گویی عجیب
۶۰۳	نکته: ارزش‌های واقعی
۶۰۵	گفتار حکیمانه ۱۰۳
۶۰۷	شرح و تفسیر: تضاد دنیاپرستی و علاقه به آخرت
۶۱۳	گفتار حکیمانه ۱۰۴
۶۱۵	شرح و تفسیر: زاهدان در دنیا
۶۱۹	نکته‌ها
۶۱۹	۱. نوف بکالی کیست؟
۶۲۰	۲. راز و نیاز شبانه
۶۲۱	۳. زیان‌های موسیقی
۶۲۳	گفتار حکیمانه ۱۰۵
۶۲۵	شرح و تفسیر: وظیفه ما
۶۲۹	گفتار حکیمانه ۱۰۶
۶۳۱	شرح و تفسیر: نتیجه تخریب دین برای دنیا
۶۳۵	گفتار حکیمانه ۱۰۷
۶۳۷	شرح و تفسیر: عالم جاهل منش
۶۳۹	گفتار حکیمانه ۱۰۸
۶۴۱	شرح و تفسیر: اعجوبه جهان خلقت!
۶۴۶	نکته: آیا قلب کانون صفات خوب و بد انسان است؟
۶۴۹	گفتار حکیمانه ۱۰۹
۶۵۱	شرح و تفسیر: ما از افراط و تفریط دوریم

۶۵۵	گفتار حکیمانه ۱۱۰
۶۵۷	شرح و تفسیر: مجریان فرمان خدا
۶۶۱	گفتار حکیمانه ۱۱۱ و ۱۱۲
۶۶۳	شرح و تفسیر
۶۶۷	گفتار حکیمانه ۱۱۳
۶۶۹	شرح و تفسیر: هیجده اندرز مهم
۶۸۳	گفتار حکیمانه ۱۱۴
۶۸۵	شرح و تفسیر: معیار حسن ظن و سوء ظن
۶۸۹	گفتار حکیمانه ۱۱۵
۶۹۱	شرح و تفسیر
۶۹۳	گفتار حکیمانه ۱۱۶
۶۹۵	شرح و تفسیر: هشدار به چهار چیز
۶۹۹	گفتار حکیمانه ۱۱۷
۷۰۱	شرح و تفسیر: افراط و تفریط مایه هلاکت
۷۰۵	گفتار حکیمانه ۱۱۸
۷۰۷	شرح و تفسیر: فرصت را از دست ندهید
۷۰۹	گفتار حکیمانه ۱۱۹
۷۱۱	شرح و تفسیر: دنیا مار خوش خط و خال!
۷۱۵	گفتار حکیمانه ۱۲۰
۷۱۷	شرح و تفسیر: ویژگی‌های قبایل قریش